



## Accountantsrapport bij Voortgangsrapportage 5 RRAAM Rijk-regioprogramma-Amsterdam-Almere- Markermeer

Uitgebracht ten behoeve van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Peildatum 30 juni 2013

Datum 29 oktober 2012  
Rapportnr. ADR/2013/1309







## Inhoud

<b>Voorwoord .....</b>	<b>7</b>
<b>1 Hoofdpijnen onderzoeksresultaten .....</b>	<b>8</b>
<b>2 Inleiding .....</b>	<b>9</b>
<b>3 De volledigheid en de totstandkoming van de in de voortgangsrapportage 5 opgenomen informatie en de beheersing en het beheer van het project .....</b>	<b>10</b>
3.1 Inleiding .....	10
3.2 Criteria .....	10
3.3 Samenvatting van de verrichte werkzaamheden .....	11
3.3.1 De volledigheid van de in de voortgangsrapportage opgenomen financiële en niet-financiële informatie .....	11
3.3.2 Het proces van totstandkoming van de in de voortgangsrapportage opgenomen niet-financiële informatie .....	11
3.3.3 De beheersing en het beheer van het project .....	11
3.4 Conclusies .....	11
3.4.1 De volledigheid van de in de voortgangsrapportage opgenomen financiële en niet-financiële informatie .....	11
3.4.2 Het proces van totstandkoming van de in de voortgangsrapportage opgenomen niet-financiële informatie .....	11
3.4.3 De beheersing en het beheer van het project .....	12
3.5 Bevindingen .....	12
<b>Bijlage: Voortgangsrapportage 5 RRAAM .....</b>	<b>13</b>



## Voorwoord

In de Regeling grote projecten wordt in het kader van de voortgangsrapportage een oordeel gevraagd over een aantal nader benoemde aspecten. In relatie tot de geldende beroepsregels voor accountants leidt dit in beginsel tot een assurance-opdracht.

Op grond van de beroepsregels rapporteren wij in de vorm van een assurance-rapportage met conclusies (met onderliggende bevindingen) over de volledigheid en het totstandkomingsproces van de informatie in de voortgangsrapportage 5 en de beheersing en het beheer van het Rijk-regioprogramma-Amsterdam-Almere Markermeer (RRAAM) in de periode 1 juli 2012 tot en met 30 juni 2013.

In het voorliggende rapport hebben wij geen controleverklaring opgenomen met betrekking tot de aangegane verplichtingen en uitgaven. Gelet op de geringe omvang van het RRAAM budget (ca 16 mln euro) hebben wij in het onderhavige onderzoek geen afzonderlijke accountantscontrole uitgevoerd op de verplichtingen en uitgaven die ten laste van genoemd budget zijn aangegaan cq zijn gedaan in de periode 1 juli 2012 tot en met 30 juni 2013. Deze zijn voor de periode tot en met 31 december 2012 al meegenomen in de reguliere accountantscontrole van 2012 van Hoofdstuk XII en zullen voor de periode 1 januari 2013 tot en met 30 juni 2013 meegenomen worden in de reguliere accountantscontrole van 2013 van Hoofdstuk XII.

Hoofdstuk 1 bevat de hoofdlijnen van de onderzoeksresultaten.

Hoofdstuk 2 betreft de inleiding met de vermelding van de onderzoeksopdracht en de beschrijving van het object van onderzoek.

In hoofdstuk 3 zijn conclusies geformuleerd met betrekking tot:

- de volledigheid van de financiële en niet-financiële informatie in de voortgangsrapportage 5 in relatie tot de gestelde eisen in de Regeling grote projecten;
- het proces van totstandkoming van de niet-financiële informatie;
- de beheersing en het beheer van het project.

## 1 Hoofdpijnen onderzoeksresultaten

De hoofdpijnen van de in het onderhavige accountantsrapport opgenomen onderzoeksresultaten zijn:

- De in artikel 12 van de Regeling grote projecten voorgeschreven financiële en niet-financiële informatie is opgenomen in de voortgangsrapportage.
- De in de voortgangsrapportage 5 opgenomen niet-financiële informatie is ordelijk, controleerbaar en deugdelijk tot stand gekomen.
- De beheersing en het beheer van het project RRAAM voldeden in de periode 1 juli 2012 tot en met 30 juni 2013 aan de eisen zoals gesteld in het specifiek voor RRAAM opgestelde en in het Bestuurlijk Overleg vastgestelde Beheersplan RRAAM gebaseerd op het bij het ministerie van IenM vastgestelde beheersmodel (BBGP).



## 2 Inleiding

### *Opdracht*

Het Project RRAAM is door de Tweede Kamer der Staten-Generaal op 18 februari 2010 als groot project aangewezen. In het kader van de Regeling grote projecten dient bij de voortgangsrapportages periodiek een accountantsrapport gevoegd te worden met een oordeel over:

- de kwaliteit en de volledigheid van de in de voortgangsrapportage opgenomen financiële en niet-financiële informatie;
- de beheersing en het beheer van het project, waaronder begrepen de toereikendheid van de projectorganisatie, de kwaliteit van de bestuurlijke informatievoorziening, de werking van de administratieve organisatie en de werking van het systeem van interne controle.

Het onderzoek is uitgevoerd door de Auditdienst Rijk (ADR) in opdracht van de Minister van Infrastructuur en Milieu (IenM).

### *Beschrijving van het object van onderzoek*

Wij hebben de voortgangsrapportage 5 van het project RRAAM met als peildatum 30 juni 2013, die als bijlage bij dit rapport is gevoegd, onderzocht. Deze voortgangsrapportage is opgesteld onder de verantwoordelijkheid van de Minister van IenM.

De beheersing en het beheer van het project, zoals dat in de periode 1 juli 2012 tot en met 30 juni 2013 plaatsvond, is eveneens door ons onderzocht.

Het is onze verantwoordelijkheid om:

- een controleverklaring af te geven met betrekking tot de aangepane verplichtingen en de verrichte uitgaven over de periode 1 juli 2012 tot en met 30 juni 2013. Zoals in het voorwoord al is aangegeven hebben wij daarop geen afzonderlijke accountantscontrole uitgevoerd; dit is en zal worden meegenomen in de accountantscontrole van hoofdstuk XII;
- conclusies te formuleren over:
  - de volledigheid van de in de voortgangsrapportage 5 opgenomen financiële en niet-financiële informatie in relatie tot de eisen gesteld in artikel 12 van de Regeling grote projecten;
  - het proces van totstandkoming (ordelijk, controleerbaar en deugdelijk) van de in de voortgangsrapportage 5 opgenomen niet-financiële informatie;
  - de beheersing en het beheer van het project in de periode 1 juli 2012 tot en met 30 juni 2013.

### 3 De volledigheid en de totstandkoming van de in de voortgangsrapportage 5 opgenomen informatie en de beheersing en het beheer van het project

#### 3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zijn conclusies geformuleerd met betrekking tot de volledigheid van de financiële en niet-financiële informatie in de bijgevoegde voortgangsrapportage in relatie tot de gestelde eisen in de Regeling grote projecten, met betrekking tot het proces van totstandkoming van de niet-financiële informatie en met betrekking tot de beheersing en het beheer van het project.

De Minister van IenM is verantwoordelijk voor het opstellen van de voortgangsrapportage en voor de beheersing en het beheer van het project.

Wij hebben ons onderzoek verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder Standaard 3000 'Assurance-opdrachten anders dan opdrachten tot controle en beoordeling van historische financiële informatie'. Dienovereenkomstig hebben wij ons onderzoek zodanig gepland en uitgevoerd dat een redelijke zekerheid is verkregen voor onze conclusies met betrekking tot de door ons onderzochte punten. Een assurance-opdracht omvat onder meer een onderzoek door middel van deelwaarnemingen van relevante gegevens.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen assurance-informatie voldoende en geschikt is als basis voor onze conclusies.

#### 3.2 Criteria

De volledigheid van de in de voortgangsrapportage 5 opgenomen financiële en niet-financiële informatie is beoordeeld aan de hand van de eisen die hieraan worden gesteld in de Regeling grote projecten.

Met betrekking tot de totstandkoming van niet-financiële informatie geldt dat de desbetreffende informatie op een ordelijke, controleerbare en deugdelijke wijze tot stand dient te komen. De belangrijkste in dat kader vast te stellen aspecten zijn of:

- de verantwoordelijkheden en bevoegdheden goed in het totstandkomingsproces zijn belegd;
- het totstandkomingsproces achteraf reconstrueerbaar is;
- de informatie die als uitkomst van het totstandkomingsproces is opgeleverd op volledige en juiste wijze in de voortgangsrapportage is opgenomen.

Verder geldt dat de niet-financiële informatie niet strijdig mag zijn met de in de voortgangsrapportage 5 opgenomen financiële informatie.

Waar nodig dient de niet-financiële informatie te zijn voorzien van een duidelijke bronvermelding.

De beheersing en het beheer van het project is door ons beoordeeld aan de hand van het specifiek voor RRAAM ontwikkelde beheersplan.

### **3.3 Samenvatting van de verrichte werkzaamheden**

#### *3.3.1 De volledigheid van de in de voortgangsrapportage opgenomen financiële en niet-financiële informatie*

Ter zake van de volledigheid van de in de voortgangsrapportage opgenomen financiële en niet-financiële informatie, zijn wij nagegaan of de volgens artikel 12 van de Regeling grote projecten op te nemen informatie is opgenomen in de voortgangsrapportage 5.

#### *3.3.2 Het proces van totstandkoming van de in de voortgangsrapportage opgenomen niet-financiële informatie*

Ter zake van de in de voortgangsrapportage 5 opgenomen niet-financiële informatie zijn wij nagegaan dat deze informatie ordelijk, controleerbaar en deugdelijk tot stand is gekomen.

Voorts zijn wij nagegaan of de opgenomen niet-financiële informatie niet strijdig is met de financiële informatie in de voortgangsrapportage 5.

#### *3.3.3 De beheersing en het beheer van het project*

Wij hebben het bestaan en de werking van specifieke onderdelen van de projectorganisatie beoordeeld aan de hand van het binnen het ministerie van IenM vastgestelde beheersplan RRAAM, door middel van een beoordeling van de relevante documentatie ter zake.

Wij hebben hierbij met name aandacht besteed aan de besluitvormingsprocessen en het kwaliteitsmanagement.

### **3.4 Conclusies**

Op grond van ons onderzoek komen wij tot de volgende conclusies:

#### *3.4.1 De volledigheid van de in de voortgangsrapportage opgenomen financiële en niet-financiële informatie*

De in artikel 12 van de Regeling grote projecten voorgeschreven financiële en niet-financiële informatie is opgenomen in de voortgangsrapportage 5.

#### *3.4.2 Het proces van totstandkoming van de in de voortgangsrapportage opgenomen niet-financiële informatie*

De in de voortgangsrapportage 5 opgenomen niet-financiële informatie is ordelijk, controleerbaar en deugdelijk tot stand gekomen.

Wij hebben vastgesteld dat de in de voortgangsrapportage 5 opgenomen niet-financiële informatie, voor zover wij dat kunnen beoordelen, niet strijdig is met de in de voortgangsrapportage opgenomen financiële informatie.

#### 3.4.3 *De beheersing en het beheer van het project*

Het bestaan en de werking van de beheersing en het beheer van RRAAM voldeed in de periode 1 juli 2012 tot en met 30 juni 2013 aan de eisen zoals gesteld in het binnen het ministerie van IenM vastgestelde beheersplan RRAAM.

### 3.5 **Bevindingen**

#### **De beheersing en het beheer van het project**

##### *Governance/Besluitvorming*

Voor het hoofdproduct (de Rijksstructuurvisie) en andere belangrijke producten (de Passende Beoordeling, de Plan-Mer, en de MKBA) hebben wij vastgesteld dat deze de in het beheersplan RRAAM vastgelegde besluitvormingsprocessen hebben doorlopen.

##### *Kwaliteitsmanagement*

De kwaliteitsborging heeft voor zover wij hebben kunnen vaststellen op hoofdlijnen gewerkt volgens het in het beheersplan RRAAM vastgelegde kwaliteitsplan. Voor de Rijksstructuurvisie heeft de projectorganisatie in een overzicht vastgelegd hoe invulling is gegeven aan de kwaliteitsborging. Daarmee is goed navolgbaar hoe dit heeft gewerkt.

De belangrijkste producten zijn voorzien van een externe audit/toets/review. Aan de follow up van de resultaten van de uitgevoerde audits/toetsen is door RRAAM invulling gegeven. De auditresultaten/toetsen/reviews en de door RRAAM voorgestelde follow-up zijn besproken en geaccordeerd in de Rijksregiegroep en besproken in de Stuurgroep. Dit is in lijn met het Beheersplan RRAAM.

Wij zijn gaarne bereid een en ander nader toe te lichten.

's-Gravenhage, 29 oktober 2013

Auditdienst Rijk  
Ministerie van Financiën

drs. T.L. Enting-Beijering RA

## Bijlage: Voortgangsrapportage 5 RRAAM

# Voortgangsrapportage 5

Groot project RRAAM

Verslagperiode 1 januari 2013 – 30 juni 2013

rraam

Rijk-regioprogramma

AMSTERDAM — ALMERE — MARKERMEER

# Inhoudsopgave

## **1 Inleiding en leeswijzer—3**

- 1.1 Vijfde Voortgangsrapportage—3
- 1.2 Samenvatting—3
- 1.3 Leeswijzer—4

## **2 De ontwerp-Rijksstructuurvisie—5**

- 2.1 Ontwerp-Rijksstructuurvisie—5
- 2.2 Consultatie—6
- 2.3 Doelstellingen RRAAM—8

## **3 Stand van zaken vervolg op werkmaatschappijen en sociaal-economische agenda—10**

- 3.1 Markermeer-IJmeer—10
- 3.2 Gebiedsontwikkelingen—10
- 3.3 Sociaal-economische agenda—11

## **4 Stand van zaken andere projecten in relatie tot RRAAM—12**

## **5 Projectbeheersing en rapportage—14**

- 5.1 Algemeen—14
- 5.2 Financiën—15
- 5.3 Planning—15
- 5.4 Toprisico's—16

## **Lijst afkortingen—17**

- Colofon—18

# 1 Inleiding en leeswijzer

## 1.1 Vijfde Voortgangsrapportage

Het Rijk-regioprogramma Amsterdam – Almere – Markermeer (RRAAM) valt onder de Regeling Grote Projecten van de Tweede Kamer. Door middel van halfjaarlijkse Voortgangsrapportages informeert de minister van IenM, mede namens de staatssecretaris van IenM en de staatssecretaris van EZ, de Tweede Kamer over de voortgang van RRAAM.

Deze vijfde Voortgangsrapportage beslaat de periode van 1 januari t/m 30 juni 2013.

Formeel is deze vijfde Voortgangsrapportage de laatste afgesproken rapportageverplichting in het kader van het Groot Project RRAAM. In de Basisrapportage is vastgelegd dat de rapportageverplichtingen van RRAAM vooralsnog de periode beslaan tot aan het moment van oplevering van de conceptbesluiten zoals aangekondigd in de RAAM-brief en het Integraal Afsprakenkader Almere (IAK). U heeft bij de start van RRAAM aangegeven na het uitbrengen van de ontwerp-Rijkstructuurvisie de Groot Project status en de afspraken over informatievoorziening opnieuw te bezien. Inmiddels is de ontwerp-Rijksstructuurvisie, inclusief bijbehorende bestuurlijke afspraken, uitgebracht. Op 25 april 2013 zijn beide documenten aan U aangeboden. Daarnaast heeft u op 11 juni 2013 de antwoorden ontvangen op Uw vragen over de ontwerp-Rijksstructuurvisie. De oorspronkelijk geplande behandeling van de ontwerp-Rijksstructuurvisie op 19 juni 2013 heeft U uitgesteld tot 5 september 2013.

## 1.2 Samenvatting

De minister van IenM en de staatssecretaris van EZ hebben in januari 2013 besloten (onder voorwaarden) 30 miljoen euro beschikbaar te stellen voor de eerste fase van het project Marker Wadden: het aanleggen van natuureilanden in het Markermeer. Het project Marker Wadden is een initiatief van Natuurmonumenten en vormt samen met het project Luwtemaatregelen Hoornse Hop de eerste stap op weg naar een Toekomstbestendig Ecologisch Systeem (TBES).

Van het RRAAM-werk, de groep van maatschappelijke partijen, heeft de minister van IenM op 12 maart 2013 een eindadvies ontvangen. Hieruit blijkt een breed draagvlak voor een adaptieve aanpak onder maatschappelijke organisaties in de regio.

Op 25 april 2013 is de ontwerp-Rijksstructuurvisie Amsterdam-Almere-Markermeer, inclusief bijbehorende bestuurlijke afspraken, aan U aangeboden.



De resultaten van die consultatie uit 2012 zijn gebundeld in het 'Reactiedocument RRAAM' dat als bijlage is opgenomen bij de ontwerp-Rijksstructuurvisie, tezamen met een 70-tal rapporten en adviezen.

D.d. 28 mei 2013 heeft de Commissie voor de milieueffectrapportage haar toetsingsadvies over de milieueffectrapportage RRAAM uitgebracht. Het eindoordeel van de Commissie is dat het MER en het Werkdocument Passende beoordeling samen met de overige bijlagenrapporten de essentiële informatie bevatten om het milieu een volwaardige rol te geven bij de besluitvorming over de Rijksstructuurvisie.

Van 7 mei tot en met 17 juni 2013 hebben de ontwerp-Rijksstructuurvisie en de bijbehorende milieueffectrapportage (PlanMER) ter inzage gelegen. In die periode heeft iedereen een zienswijze in kunnen dienen. Het Centrum Publiekparticipatie heeft in totaal 35 zienswijzen ontvangen, waarvan 33 unieke.

### **1.3 Leeswijzer**

In hoofdstuk 2 worden de belangrijkste activiteiten op weg naar de Rijksstructuurvisie in de betreffende rapportageperiode weergegeven.

Hoofdstuk 3 geeft inzicht in de vervolgactiviteiten van de RRAAM projecten.

Hoofdstuk 4 geeft de ontwikkelingen aan van de projecten die een relatie hebben met RRAAM. In dit hoofdstuk zijn alleen de projecten opgenomen waar ten opzichte van de vorige Voortgangsrapportage voor RRAAM relevante ontwikkelingen zijn te melden.

Hoofdstuk 5 geeft inzicht in de beheersaspecten van dit project met informatie over de organisatie, planning, kosten, kwaliteit en risicomanagement.

## 2 De ontwerp-Rijksstructuurvisie

In de afgelopen periode is door het Rijk in overleg met de overheden in de Noordvleugel van de Randstad de ontwerp-Rijksstructuurvisie Amsterdam-Almere-Markermeer opgesteld en aan U aangeboden. In dit hoofdstuk worden de belangrijkste activiteiten in de betreffende rapportageperiode weergegeven.

### 2.1 Ontwerp-Rijksstructuurvisie

De ontwerp-Rijksstructuurvisie Amsterdam-Almere-Markermeer is in het eerste kwartaal van 2013 opgesteld en besproken tussen het Rijk en de regionale partners in het bestuurlijk overleg van 25 maart 2013. In dat bestuurlijk overleg zijn ook afspraken met elkaar gemaakt over de opgave en de daaraan gekoppelde keuzes en aanpak, zoals omschreven in de ontwerp-Rijksstructuurvisie.

De ontwerp-Rijksstructuurvisie bevat de visie op het toekomstperspectief voor het gebied Amsterdam-Almere-Markermeer in de Noordvleugel van de Randstad. Deze visie is het resultaat van een gezamenlijk door het Rijk en de overheden van de Noordvleugel doorlopen verkenningsprocedure in het kader van het MIRT. Met de visie wordt invulling gegeven aan de drievoudige ambitie uit de RAAM-brief op het gebied van verstedelijking, bereikbaarheid en natuur & recreatie. De ontwerp-Rijksstructuurvisie is gebaseerd op de uitgevoerde optimalisaties, onderzoeken en inbreng van particulieren, maatschappelijke organisaties, bedrijven en overheden.

Het toekomstperspectief voor de Noordvleugel is een sterke internationaal concurrerende regio, waarin een aantrekkelijk vestigingsklimaat wordt gecreëerd met een goede bereikbaarheid en unieke natuur- en recreatiegebieden in en rond het Markermeer-IJmeer. Almere ontwikkelt zich in het toekomstperspectief tot een westelijk georiënteerde stad met 60.000 nieuwe woningen en een forse groei van het aantal arbeidsplaatsen. Almere wordt goed ontsloten. Een IJmeerverbinding met een hoogstedelijke ontwikkeling van Almere Pampus is hierbij "de stip op de horizon". Voor het Markermeer-IJmeer is het toekomstperspectief een toekomstbestendig ecologisch systeem (TBES) waardoor een kwalitatief hoogwaardige leefomgeving ontstaat met aantrekkelijke natuur- en recreatiegebieden.

In de ontwerp-Rijksstructuurvisie wordt gekozen voor een adaptieve aanpak, die ook in de toekomst duurzaam en robuust is en in staat om veranderingen op te vangen. De marktvraag naar woningen en bedrijfslocaties is sturend voor de ontwikkelingen, waardoor rekening kan worden gehouden met onzekerheden en de aanpak kan worden aangepast aan verschillende toekomstscenario's. Het is niet nodig om nu al definitieve keuzes te maken voor de lange termijn.

Echter, de stappen die nu moeten en kunnen worden genomen worden wel gezet. Zo wordt gewerkt aan het vergroten van de wegcapaciteit van de A1, A6, A9 en A10-Oost tussen Schiphol, Amsterdam en Almere. Daarnaast wordt de bereikbaarheid via het bestaande spoor tussen Schiphol-Amsterdam-Almere-Lelystad (OV SAAL) verbeterd. Rijk en regio investeren in een pakket maatregelen om de stedelijke bereikbaarheid van Almere op peil te houden en de realisatie van onder andere de locaties Poort, Nobelhorst en Oosterwold mogelijk te maken. Voor natuur en recreatie bestaan de eerste stappen onder meer uit de uitwerking van de luwtmaatregelen Hoornse Hop en de eerste fase Marker Wadden.

Als er in Almere circa 25.000 woningen zijn gebouwd ten opzichte van 2010 en er zicht is op de afronding van de tweede fase van Amsterdam IJburg, wordt vervolgonderzoek naar verdere infrastructuurmaatregelen voor de ontsluiting van Almere Pampus gestart. In dat vervolgonderzoek worden meerdere alternatieven voor de ontsluiting meegenomen, zowel met als zonder IJmeerverbinding.

## **2.2 Consultatie**

### Reactiedocument Consultatie 2012

Samen met de ontwerp-Rijksstructuurvisie is op 25 april 2013 het Reactiedocument Consultatie 2012 gepubliceerd. Van 2 juli tot en met 7 september 2012 organiseerde RRAAM een informele consultatieronde, waarin een ieder werd uitgenodigd zijn of haar mening te geven over de hoofdlijnen voor de ontwerp-Rijkstructuurvisie. In het Reactiedocument is antwoord gegeven op de in totaal 114 ontvangen reacties van particulieren, maatschappelijke organisaties, bedrijven en overheden. De reacties zijn meegewogen bij de besluitvorming in de ontwerp-Rijksstructuurvisie. Bij het schrijven van de ontwerp-Rijksstructuurvisie is zo veel mogelijk gebruik gemaakt van de inbreng. Ook in het maatschappelijk proces RRAAM zijn de reacties meegenomen in de aan RRAAM uitgebrachte adviezen.

### Maatschappelijk proces RRAAM

In het maatschappelijk proces RRAAM zijn in de afgelopen periode verschillende stappen gezet. Op 12 maart 2012 heeft een afvaardiging van het RRAAM-werk, de kerngroep van maatschappelijke partijen, een eindadvies over RRAAM aan de Minister van Infrastructuur en Milieu aangeboden. Het eindadvies, waarin de maatschappelijk partijen aangeven dat zij in de ontwerp-Rijksstructuurvisie hun eerdere inbreng grotendeels terugzien, bestaat uit zes kernboodschappen:

1. Benoem de ambitie expliciet;
2. Formuleer een streefbeeld dat inspiratie biedt voor metropolitane ontwikkeling;
3. Houd zoveel mogelijk opties voor de toekomst open;
4. Voeg uitlokking toe aan de stapsgewijze aanpak;
5. Laat ruimtelijke kwaliteit een gezamenlijke zorg zijn;
6. Biedt perspectief op voortzetting van de samenwerking.

De minister van IenM heeft het RRAAM-werk gevraagd om de ideeën voor een vervolg op de samenwerking verder uit te werken en de in RRAAM geleerde lessen in beeld te brengen voor toekomstige programma's en projecten.

Op 12 juni 2013 organiseerde het maatschappelijk proces RRAAM samen met de RRAAM-organisatie een initiatievenbijeenkomst in Almere. De deelnemers werden uitgedaagd om hun initiatieven, plannen en opvattingen over de adaptieve strategie, zoals weergegeven in de ontwerp-Rijksstructuurvisie, met elkaar te delen. Dit gaf zicht op zeer uiteenlopende initiatieven, onder meer gericht op openbaar vervoer en knooppunten, het Blauwe Hart (Markermeer/IJmeer), Almere als Data Capital, jongeren in Almere en monitoring.

#### Zienswijzeprocedure ontwerp-Rijksstructuurvisie en planMER

Van 7 mei tot en met 17 juni 2013 hebben de ontwerp-Rijksstructuurvisie en de bijbehorende milieueffectrapportage (PlanMER) ter inzage gelegen. In die periode heeft iedereen een zienswijze in kunnen dienen. Het Centrum Publieksparticipatie heeft in totaal 35 zienswijzen ontvangen, waarvan 33 unieke. 20 zienswijzen zijn afkomstig van overheden, 8 van maatschappelijke organisaties, 4 van bewoners en 3 van bedrijven.

Over het algemeen bestaat er veel steun voor de hoofdlijnen van de ontwerp-Rijksstructuurvisie: het belang van de versterking van de internationale concurrentiepositie van de Noordvleugel, de drievoudige ambitie, de bijdrage van Almere daaraan via een westelijke ontwikkeling van de stad, het toekomstperspectief, de organische groei, de adaptieve aanpak en het open en interactieve proces dat tot nu toe met veel betrokkenheid van partijen is doorlopen. Er is waardering voor deze visie in tijden van crisis. Men is positief over opzet, helderheid en bondigheid van de ontwerp-Rijksstructuurvisie. Ook zijn er positieve commentaren over de inzet op natuurontwikkeling, als integraal onderdeel van de drievoudige opgave. De meningen over de IJmeerverbinding zijn verdeeld.

Aandacht wordt gevraagd voor een aantal specifieke punten, zoals:

1. Samenhang tussen het besluit op termijn over een (eventuele) IJmeerverbinding en de westelijke ontwikkeling van Almere.
2. Belang van een besluit over de maatregelen in het kader van OV SAAL middellange termijn.
3. Samenhang tussen verschillende natuurmaatregelen (Luwtemaatregelen Hoornse Hop, Marker Wadden) en andere maatregelen in het Markermeer-IJmeer.
4. Belang van recreatie, toerisme en de kernkwaliteiten van het Markermeer (openheid, weidsheid, etc.).
5. Belang van een toereikend financieel kader.
6. Betrokkenheid en samenwerking in het vervolg, na vaststelling van de Rijksstructuurvisie (in gesprek blijven, betrokkenheid bij monitoring en adaptieve aanpak).

Mede op basis van deze zienswijzen stelt de minister van IenM, in overeenstemming met de Staatssecretarissen van EZ en IenM, naar verwachting eind 2013 de Rijksstructuurvisie vast.

Een compleet beeld van de zienswijzen is te vinden op de website van het Centrum Publieksparticipatie: [www.centrumpp.nl](http://www.centrumpp.nl).

#### Communicatie

In de eerste helft van 2013 is de nieuwsbrief (RRAAM Update) twee keer verschenen. De leden van het RRAAM-netwerk zijn geïnformeerd via LinkedIn. Nieuwe beschikbare informatie is op de website van RRAAM ([www.rraam.nl](http://www.rraam.nl)) geplaatst, meestal vergezeld van een nieuwsbericht.

Op 11 februari 2013 is samen met de Vereniging Deltametropool een debatsbyeenkomst over de toekomst van de Noordvleugel georganiseerd in het Architectuurcentrum Amsterdam (ARCAM). Daarbij stonden de in 2012 uitgebracht adviezen van de London School of Economics, het College van Rijksadviseurs en het maatschappelijk proces RRAAM centraal.

D.d. 25 april 2013 heeft de minister van IenM samen met de wethouder van Almere en de voorzitter van het maatschappelijk proces RRAAM de toekomstplannen van Rijk en regio voor het gebied Amsterdam-Almere-Markermeer uit de ontwerp Rijksstructuurvisie aan de pers gepresenteerd.

In de aanloop naar de formele zienswijzeprocedure is een advertentie geplaatst in de Staatscourant, een landelijk dagblad en een reeks regionale en lokale dag- en weekbladen. Ook op [www.rraam.nl](http://www.rraam.nl) en de website van het Centrum Publieksparticipatie (CPP) is aandacht gevraagd voor deze procedure.

### **2.3 Doelstellingen RRAAM**

In de Basisrapportage Groot Project RRAAM is een onderscheid gemaakt in een lange en een korte termijn doelstelling.

De lange termijn doelstelling (2030 en verder):

**Realiseren van een drievoudige ambitie (Almere als sociaal, economisch en ecologische duurzame stad en met 60.000 woningen gegroeid, realiseren bijbehorende ontsluiting en realiseren van een Toekomst Bestendig Ecologisch Systeem), om daarmee de internationale concurrentiepositie van de Noordelijke Randstad te verbeteren.**

De korte termijn (2013) doelstelling:

**Transparante en door betrokken partijen zo goed mogelijk gedragen Rijksbesluitvorming over de drievoudige ambitie, waarbij de budgettaire consequenties aanzienlijk worden beperkt en de kostenbatenratio substantieel verbetert.**

Voor beide doelstellingen geldt dat deze niet zijn veranderd. Hoe de toekomst er uit zal komen te zien, is onzeker. In de ontwerp-Rijksstructuurvisie staat dan ook een adaptieve aanpak centraal. Voor de lange termijn doelstelling en het daaraan gekoppelde jaartal is de ontwikkeling van de marktvraag naar woningen en bedrijfslocaties leidend. Dit kan leiden tot een verschuiving van de planhorizon van 2030.

### 3 Stand van zaken vervolg op werkmaatschappijen en sociaal-economische agenda

De verschillende werkmaatschappijen hebben in het najaar van 2012 allemaal hun opdrachten voltooid. Deels is dat al in de eerste helft van 2012 gebeurd. Ook zijn voor alle sociaal-economische thema's de beleidsvisies als onderdeel van de realisatie van Almere 2.0 gereed. Vanwege het integrale karakter van de opgave en de compleetheid van informatieverstrekking aan de Tweede Kamer is in deze rapportage ook na afronding van de werkzaamheden aandacht besteed aan het vervolg op de activiteiten van de werkmaatschappijen en de activiteiten in het kader van de sociaal-economische agenda.

#### 3.1 Markermeer-IJmeer

In januari 2013 is door de Minister van IenM en de staatssecretaris van EZ onder voorwaarden<sup>1</sup> € 30 miljoen toegezegd aan het project Marker Wadden. Met € 15 miljoen van de Postcodeloterij is hiermee het startkapitaal van € 45 miljoen bij elkaar. De overige middelen ten behoeve van de eerste fase van het project Marker Wadden worden voorzien vanuit regionale en private partijen en mogelijk Europese subsidies. De primaire verantwoordelijkheid voor het verwerven van deze overige middelen ligt bij Natuurmonumenten.

Daarnaast is in februari 2013 is een intentieovereenkomst getekend tussen Natuurmonumenten, Rijkswaterstaat (RWS) en het Rijksvastgoed- en ontwikkelbedrijf (RVOB). Hierin is afgesproken om op korte termijn tot een zeggenschapsregeling voor het projectgebied te komen en tot een samenwerkingsovereenkomst gericht op het ontwikkelen en beheren van de eerste fase Marker Wadden. In de afgelopen periode is gewerkt aan de voorbereiding van de samenwerkingsovereenkomst.

Verder is gestart met het opzetten van een zogenaamde natuurboekhouding. De provincie Flevoland heeft hierin het voortouw genomen en doet dit samen met de ministeries van IenM en EZ en de provincie Noord-Holland. Zij verkennen op welke wijze initiatiefnemers van ruimtelijke ingrepen en veranderend gebruik met effect op het ecologisch systeem van het Markermeer-IJmeer gebruik kunnen maken van de ontwikkelruimte door naar rato bij te dragen aan de realisatie van een TBES.

#### 3.2 Gebiedsontwikkelingen

##### Almere Oosterwold

De gemeenten Almere en Zeewolde hebben op respectievelijk 27 juni 2013 en 4 juli 2013 de intergemeentelijke structuurvisie (ISV) Oosterwold vastgesteld. Met deze ISV worden ontwikkelingen en initiatieven in Oosterwold beleidsmatig vastgelegd. De ontwerp-intergemeentelijke structuurvisie heeft ter inzage

---

<sup>1</sup> Voorwaarden hiervoor zijn dat de financiering van de eerste fase van het plan Marker Wadden rond is en het plan zo wordt ingericht dat het bijdraagt aan de Natura 2000-doelstellingen.

gelegen van 10 april tot en met 21 mei 2013. Hierop zijn 17 zienswijzen binnengekomen.

Omdat de uitvoering van de ISV twee gemeenten aangaat, is aan de Stuurgroep RRAAM extern advies uitgebracht over Oosterwold en de bestuurlijke vormgeving van de gemeenschappelijke uitvoeringsorganisatie, waarbij Almere en Zeewolde hun huidige samenwerking borgen.

#### Almere Centrum Weerwater

Op 20 maart 2013 hebben de gemeente Almere, het RVOB en RWS het Bestuursconvenant Almere Centrum Weerwater getekend. Het convenant borgt de voortgang van de ontwikkelingen langs de zuidoever van het Weerwater, inclusief de verdubbeling van de A6.

### **3.3 Sociaal-economische agenda**

Onderstaand wordt voor de thema's waar in deze rapportageperiode nieuwe ontwikkelingen hebben plaatsgevonden een update gegeven:

- Economie  
Het Almere Data Value Center is woensdag 12 juni officieel geopend. Het Center is de fysieke plek van waaruit innovatieve bedrijven uit het gehele land met hun datavraagstukken aan de slag kunnen.
- Stedelijke Bereikbaarheid Almere (SBA)  
Naast de verdere voorbereidingen van de realisatie van de maatregelen uit het eerste fase pakket SBA, heeft een actualisatie plaatsgevonden van de MIRT-verkenning SBA uit 2010.
- Sport  
In 2013 heeft de gemeente Almere een uitvoeringsprogramma sport opgesteld afgeleid van de visie 'Almere, stad van talent'. Deze visie is tot stand gekomen in overleg met de provincie, het ministerie van VWS en NOC\*NSF.



## 4 Stand van zaken andere projecten in relatie tot RRAAM

Voor de onderstaande projecten geldt dat zij een eigen besluitvormingstraject kennen en buiten de scope van RRAAM vallen. De relevante samenhang wordt echter door RRAAM gemonitord en zo nodig verwerkt in onder andere de Rijksstructuurvisie.

### OV SAAL (korte en middellange termijn)

Het project OV SAAL Korte Termijn bevindt zich in de realisatiefase. Met het pakket gaan in het totaal ca. € 900 mln gemoeid. Indienstelling is in 2016 voorzien.

Sinds de bezuinigingen van het voorjaar 2013 bedraagt het totale budget van OV SAAL ca. € 1,4 mld. De voor OV SAAL Middellange Termijn nog te nemen besluiten, dienen te passen binnen het na toepassing van de korting resterende budget van € 515 mln.

Op 25 maart 2013 is in het bestuurlijk overleg op basis van het uitgevoerde onderzoek geconstateerd dat vanwege de geringere vervoergroei de sprong naar hoogfrequent spoorvervoer niet eerder dan in de periode 2025-2030 aan de orde zal zijn, maar de ambitie voor hogere frequenties overeind blijft. Voor de middellange termijn wordt in ieder geval ingezet op het European Railway Traffic Management System (ERTMS) aangezien dit de kwaliteit van een kwartierdienstregeling kan verbeteren en tevens voor hoogfrequent spoorvervoer in de toekomst noodzakelijk is. Verder is geconstateerd dat er nog beperkt aanvullend onderzoek nodig is. De concept resultaten hiervan zijn eind juni beschikbaar gekomen. Besluitvorming is eind augustus 2013 gepland. U bent hierover door middel van brieven van de staatssecretaris van IenM d.d. 5 april (Kamerstuk 32404 nr. 63) en 3 juni 2013 over geïnformeerd.

### Luwtemaatregelen Hoornse Hop

De MIRT-verkenning Luwtemaatregelen Hoornse Hop is op 25 september 2012 gestart, als eerste stap naar een Toekomstbestendig Ecologisch Systeem (TBES) Markermeer-IJmeer. De luwtemaatregelen in het Markermeer moet een (klein) deel van het Markermeer golfuwer maken waardoor de ecologie kan herstellen. De opdracht voor uitvoering van de verkenning is in december 2012 gegund. Het afgelopen half jaar zijn er twee werkbijeenkomsten geweest met alle belanghebbende partijen en daarnaast een expertbijeenkomst. Op basis van deze bijeenkomsten zijn drie alternatieven opgesteld. Ook is er in samenspraak met de partijen een beoordelingskader opgesteld om de alternatieven tegen elkaar af te wegen. Op dit moment worden de alternatieven verder uitgewerkt en doorgerekend. Ook in het vervolg blijft consultatie van de regionale partijen en andere belanghebbenden een belangrijk onderdeel van de verkenning.

### Wind op Land

Op 28 maart 2013 is de ontwerp Structuurvisie Wind op land vastgesteld. Hierin worden geen gebieden voor grootschalige windenergie in het Markermeer aangewezen, maar wel in het IJsselmeer (o.a. langs de Houtribdijk) en in Zuidoost Flevoland. Van 19 april tot en met 10 mei 2013

heeft de structuurvisie Windenergie op land ter inzage gelegen. Deze zienswijzen worden nu betrokken bij het opstellen van de definitieve structuurvisie die naar verwachting in het najaar van 2013 wordt vastgesteld.

## 5 Projectbeheersing en rapportage

### 5.1 Algemeen

In het afgelopen halfjaar is conform het beheersplan invulling gegeven aan de projectbeheersing van RRAAM. De governance zoals die is neergelegd in de Basisrapportage heeft goed gefunctioneerd en is niet veranderd ten opzichte van de situatie zoals beschreven in de vierde Voortgangsrapportage Groot Project RRAAM. Taken, verantwoordelijkheden en sturingslijnen zijn helder en onveranderd.

#### Scopemanagement

Essentie van een verkenningsfase is dat wordt toegewerkt naar optimalisatie en uitwerking van de verschillende oplossingsrichtingen en dat er trechtering plaats vindt. Dit heeft geresulteerd in een ontwerp-Rijksstructuurvisie passend binnen de scope, zoals vastgelegd in de Basisrapportage Groot Project RRAAM.

#### Kwaliteitsmanagement

Kwaliteitsmanagement is een continu aandachtspunt. Het is belangrijk dat het besluitvormingsproces zorgvuldig verloopt en navolgbaar is.

In 2012 zijn de diverse onderzoeken getoetst en externe adviezen geleverd (zie vierde Voortgangsrapportage Groot Project RRAAM). Bij de opstelling van en de besluitvorming over de ontwerp-Rijksstructuurvisie is zo veel mogelijk gebruik gemaakt van de inbreng van particulieren, maatschappelijke organisaties, bedrijven en overheden (114 reacties) tijdens de consultatieronde (van 2 juli tot en met 7 september 2012). De antwoorden op de reacties zijn verwoord in het Reactiedocument consultatie 2012 dat als bijlage bij de ontwerp-Rijksstructuurvisie is gevoegd.

Het RRAAM-werk heeft op 12 maart 2013 een eindadvies over de ontwerp-Rijksstructuurvisie uitgebracht. Uit deze adviezen blijkt dat er bij het maatschappelijk proces RRAAM draagvlak voor de hoofdlijnen van de ontwerp-Rijksstructuurvisie is. Dit advies is als bijlage opgenomen in de ontwerp-Rijksstructuurvisie.

Op 28 mei 2013 heeft de Commissie voor de milieueffectrapportage haar toetsingsadvies over de milieueffectrapportage RRAAM uitgebracht. Het eindoordeel van de Commissie is dat het MER en het Werkdocument Passende beoordeling samen met de overige bijlagenrapporten de essentiële informatie bevatten om het milieu een volwaardige rol te geven bij de besluitvorming over de Rijksstructuurvisie. Dit advies heeft U op 11 juni 2012 ontvangen samen met de antwoorden op Uw vragen over de ontwerp-Rijksstructuurvisie (Kamerstuk 31089 nr. 95).

## 5.2 Financiën

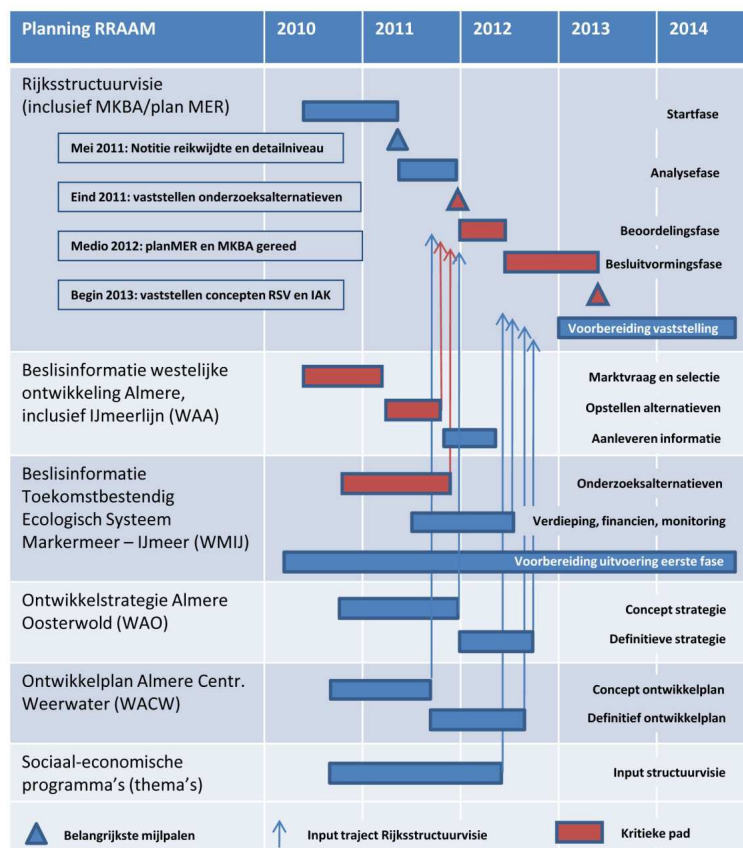
### Proceskosten

De besteding van de procesbudgetten voor RRAAM (incl. de WMIJ) blijft binnen de begrotingen die hiervoor zijn opgesteld en geaccordeerd in de Stuurgroep RRAAM. Vrijwel het gehele totaal beschikbare budget van ruim € 16 mln. is inmiddels belegd en/of gereserveerd. De resterende middelen (inclusief de resterende reservering in de post onvoorzien van € 0,715 mln) worden ingezet voor de totstandkoming van de definitieve Rijksstructuurvisie in 2013 en de inzet van rijk en regio bij dit traject.

## 5.3 Planning

Zoals reeds in de vierde Voortgangsrapportage Groot Project RRAAM is gemeld, is de planning van de ontwerp-Rijksstructuurvisie licht aangepast ten opzichte van de planning die is opgenomen in de Basisrapportage Groot Project RRAAM.

Aanbieding van de ontwerp-Rijksstructuurvisie aan U heeft inmiddels plaatsgevonden op 25 april 2013, na afronding van de brede heroverweging van de infrastructuur-middelen naar aanleiding van de bezuiniging op het Infrafonds. Ten opzichte van deze iets aangepaste planning hebben zich in de afgelopen periode geen wijzigingen voorgedaan. De activiteiten zoals opgenomen in de Basisrapportage Groot Project RRAAM zijn uitgevoerd.



#### **5.4 Toprisico's**

In het afgelopen halfjaar zijn wederom activiteiten ontplooid om de risico's zo veel mogelijk te beheersen en te minimaliseren (risicosessies en monitoring voortgang).

De risico's die in de voorgaande Voortgangsrapportages Groot Project RRAAM zijn gemeld, waren gekoppeld aan de korte termijn doelstelling van RRAAM (transparante en door betrokken partijen zo goed mogelijk gedragen Rijksbesluitvorming over de drievoudige ambitie). Met de in het bestuurlijk overleg van 25 maart 2013 gemaakte afspraken tussen het Rijk en de regionale partners en het uitbrengen van de ontwerp-Rijksstructuurvisie zijn deze risico's komen te vervallen.

Hieronder worden nu enkele risico's opgesomd voor de planning van de definitieve Rijksstructuurvisie (voorzien in november 2013):

- Risico ten aanzien van spoedige besluitvorming over een robuuste oplossing voor de vervoerscapaciteit OV SAAL middellange termijn. (voorwaarde voor de gemeente Almere om medewerking te verlenen aan de realisatie van de Rijksstructuurvisie).
- Risico met betrekking tot het kunnen maken van financiële afspraken met de gemeente Almere (in het kader van het Gemeentefonds, de rijksgroondopbrengst van in totaal 15.000 woningen en het instellen van fondsen).
- Risico betreffende overeenstemming tussen het Rijk en de regionale overheden in de Noordvleugel over de wijze waarop de samenwerking na de totstandkoming van de Rijksstructuurvisie wordt voortgezet.

## Lijst afkortingen

BZK Binnenlandse Zaken  
CieMER Commissie Milieu Effect Rapportage  
CPP Centrum voor Publieksparticipatie  
ERTMS European Railway Traffic management System  
EZ Ministerie van Economische Zaken  
IAK Integraal Afsprakenkader  
ISV Intergemeentelijke Structuurvisie  
IenM Ministerie van Infrastructuur en Milieu  
MIRT Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport  
OV SAAL Openbaar Vervoer Schiphol-Amsterdam-Almere-Lelystad  
PlanMER Milieu Effect Rapport (het product)  
PRNAV Precisienavigatie  
RAAM-brief Rijksbesluiten Amsterdam-Almere-Markermeer  
RRAAM Rijk- en regioprogramma Almere-Amsterdam-Markermeer  
RSV Rijksstructuurvisie  
RVOB Rijksvastgoed Ontwikkelingsbedrijf  
TBES Toekomstbestendig Ecologisch Systeem  
VGR-5 Vijfde Voortgangsrapportage  
WMIJ Werkmaatschappij Markermeer-IJmeer

## Colofon

**Uitgave** : Ministerie van Infrastructuur en Milieu/  
Rijksteam Amsterdam-Almere-Markermeer in  
het kader van Rijk-Regio programma Amsterdam-Almere-  
Markermeer (RRAAM)

**Informatie**

Telefoon : 070 – 4567050  
E-mail : [info@rraam.nl](mailto:info@rraam.nl)  
Internet : [www.rraam.nl](http://www.rraam.nl)